
HUOMAUTUKSIA

- ¹ K. Kautskyn kirjanen oli käännetty gruusian kielelle ja julkaistu Tiflisissä maaliskuussa 1907. Maaliskuun 18 p:nä 1907 julkaistiin bolshevikkien „Dro“ lehden 7. numerossa tiedoitus K. Kautskyn kirjaseen ilmestymisestä gruusian kielellä Koban (J. V. Stalinin) alkulauseella varustettuna. — **3.**
- ² Kadetit (k.-d.) — perustuslaillis-demokraattinen puolue (konstitusioonno-demokratitsheskaja partija)—liberaalis-monarkistisen porvariston pääpuolue; muodostui lokakuussa 1905 (kts. J. V. Stalin. Teokset, I osa, s. 425, huomautus 52). — **7.**
- ³ „Pervyi sbornik“ („Ensimmäinen kokoelma“) — menshevistinen kirjoituskokoelma; julkaistiin Pietarissa v. 1906. — **9.**
- ⁴ „Nashe Dielo“ („Meidän Asiamme“) — menshevikkien viikkojulkaisu; ilmestyi Moskovassa syyskuun 24 päivästä marraskuun 25 päivään 1906. — **9.**
- ⁵ „Tovarishtsh“ („Toveri“) — päivälehti; julkaistiin Pietarissa maaliskuusta 1906 joulukuuhun 1907; muodollisesti se ei ollut minkään puolueen äänenkannattaja, mutta tosiasiallisesti se oli vasemnistokadettien äänenkannattaja. Lehteen osallistuivat myöskin menshevikit. — **9.**
- ⁶ „Otkliki“ („Vastauksia“) — menshevistisiä kirjoituskokoelmia, jotka ilmestyivät Pietarissa v. 1906—1907. Ilmestyi kolme kokoelmaa. — **11.**

- 7 „Mir Bozhi“ („Maailma“) — liberaalissuuntainen kuukausilehti; julkaistiin Pietarissa vuodesta 1892 lähtien. XIX vuosisadan 90-luvulla siinä julkaistiin „legaalisten marxilaisten“ kirjoituksia. Vuoden 1905 vallankumouksen kaudella tähän aikakauslehteen osallistuivat menshevikit. Vuodesta 1906 vuoteen 1918 se ilmestyi nimellä „Sovremennyi Mir“ („Nykyinen Maailma“). — 11.
- 8 „Golos Truda“ („Työn Ääni“) — menshevikkien lehti; ilmestyi Pietarissa kesäkuun 21 päivästä heinäkuun 7 päivään 1906. — 13.
- 9 Trudovikit eli „työryhmä“ — pikkuporvarillisten demokraattien ryhmä; muodostui huhtikuussa 1906 I Valtakunnanduuman talonpoikaiselustajista (kts. J. V. Stalin. Teokset, I osa, s. 423, huomautus 77).
- Narodnije sotsialisty (enessä) (kansansosialistit) — pikkuporvarillinen järjestö; muodostui v. 1906 eroten eserrien oikeistosivustasta. Enessät asettivat sellaisia poliittisia vaatimuksia, jotka eivät menneet perustuslaillisen monarkian puitteiden yli. Lenin nimitti heitä „sosiali-kadeteiksi“ ja „eseräläisiksi menshevikeiksi“. — 17.
- 10 Puhe on Pietarin sosialidemokraattien konferenssista, joku pidettiin tammikuun 6 p:nä 1907. Siinä käsiteltiin kysymystä vaalitaktiikasta II Valtakunnanduuman vaaleissa. Konferenssissa oli läsnä 40 bolshevikkia ja 31 menshevikkiä. VSDTP:n Keskuskomitea, jossa menshevikkejä oli enemmistö, kehoitti edustajia jakautumaan kaupunki- ja läänikonferenssiksi. Menshevikit laskivat saavansa tällä tavalla suuremman määrän ääniä. Konferenssi kieltäytyi täyttämästä tuota vaatimusta katsoen sen olevan ristiriidassa puolueen sääntöjen kanssa. Vastalauseen merkiksi menshevikkiedustajat poistui-
vat istunnosta. Istuntoon jääneet edustajat päättivät jatkaa konferenssin työtä. Kuultuaan V. I. Leninin selostuksen konferenssi ilmaisi vastustavansa vaalisopimusten solmimista kadettien kanssa katsoen sellaiset paitsi periaatteellisesti sallimattomiksi, myös poliittisesti ehdottoman vahingollisiksi. Konferenssi päätti „asettaa heti päiväjärjestykseen Pietarille

tärkeimmän kysymyksen, kysymyksen sopimuksista vallankumouksellisen demokratian kanssa“. Konferenssissa läsnäolleet Keskuskomitean menshevikkiedustajat tekivät ilmoituksen, että konferenssin päätökset eivät ole velvoittavia Pietarin sosialidemokraattiselle järjestölle, ja konferenssista poistuneet menshevikit kehoittivat lehdissä solmimaan liiton kadettien kanssa. — 19.

- 11 „Retsh“ („Puhe“) — päivälehti, kadettipuolueen pää-äänenkannattaja; ilmestyi Pietarissa helmikuusta 1906 lokakuun 28 päivään 1917. — 20.
- 12 „Tshveni Tshovreba“ („Elämämme“) — bolshevikkien päivälehti; ilmestyi legaalisesti Tiflisissä helmikuun 18 päivästä 1907 alkaen. Lehteä johti J. V. Stalin. Ilmestyi 13 numeroa. Lehti lakkautettiin maaliskuun 6 p:nä 1907 sen „äärimmäisen suunnan vuoksi“. — 23.
- 13 „Na Otsheredi“ („Päiväjärjestyksessä“) — menshevistinen viikkolehti; ilmestyi Pietarissa joulukuusta 1906 maaliskuuhun 1907. Ilmestyi neljä numeroa. — 24.
- 14 „Dro“ („Aika“) — bolshevikkien päivälehti; ilmestyi Tiflisissä „Tshveni Tshovreba“ lehden lakkauttamisen jälkeen maaliskuun 11 päivästä huhtikuun 15 päivään 1907. Lehteä johti J. V. Stalin. Toimitukseen kuuluivat myöskin M. Tshakaja ja M. Davitashvili. Ilmestyi 31 numeroa. — 25.
- 15 Kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, VII osa, 1930, s. 55—56. „Uusi Reinin Lehti“ — julkaistiin Kölnissä kesäkuun 1 päivästä 1848 toukokuun 19 päivään 1849. Lehteä johtivat K. Marx ja F. Engels. — 27.
- 16 Gurko — vara-sisäministeri; Lidval — suurkeinottelija ja seikkailija, jolle Gurko antoi v. 1906 tilauksen viljan hankinnasta nälänhädässä oleville lääneille. Tsaarin korkean virkamiheen osallistuminen Lidvalin keinotteluyritykseen johti suureen oikeusjuttuun, joka sai nimen „lidvaliady“. Gurkolle ei jutusta koitunut mitään muita seurauksia kuin se, että hänet syrjäytettiin virasta. — 28.

- ¹⁷ Lokakuulaiset eli „Lokakuun 17 päivän liitto“ — suuren kauppaja- ja teollisuusporvariston ja suurten tilanherrain vastavallankumouksellinen puolue; muodostui marraskuussa 1905. Lokakuulaiset kannattivat täydellisesti stolypinilaista komentoa, tsarismin sisä- ja ulkopoliittikkaa. — **28.**
- ¹⁸ „Parus“ („Purje“) — päivälehti, kadettien äänenkannattaja; ilmestyi Moskovassa vuonna 1907. — **28.**
- ¹⁹ „Segodnja“ („Tänään“) — bulevardityyppinen porvarillinen iltalehti; sitä julkaistiin Pietarissa vuosina 1906—1908. — **29.**
- ²⁰ „Slovo“ („Sana“) — päivälehti; sitä alettiin julkaista Pietarissa joulukuussa 1904. Lokakuusta 1905 heinäkuuhun 1906 se oli lokakuulaisten puolueen äänenkannattaja. — **29.**
- ²¹ G. P. Telija syntyi v. 1880, kuoli Suhumissa maaliskuun 19 p:nä 1907. Maaliskuun 25 p:nä pidettiin Kutaisin kihlakunnan Tshaganin kylässä G. Telijan hautajaiset. — **31.**
- ²² Tarkoitetaan Tiflisiin työläisten Vappumielenosoitusta, joka pidettiin huhtikuun 22 p:nä 1901 J. V. Stalinin välittömällä johdolla. Mielenosoitus tapahtui Sotamiehen torilla Tiflisiin keskiosassa; siihen osallistui noin 2.000 henkeä. Mielenosoituksen aikana tapahtui kahakka mielenosoittajain ja toiselta puolen poliisien ja sotaväen välillä. 14 työläistä haavoittui, yli 50 vangittiin. Leniniläisessä „Iskrassa“ kirjoitettiin Tiflisiin mielenosoituksen johdosta: „Sunnuntaina huhtikuun 22 p:nä (vanhaa lukua) Tiflisissä sattuneilla tapahtumilla on historiallinen merkitys koko Kaukaasialle: tästä päivästä Kaukaasiassa alkaa avoin vallankumouksellinen liike“ („Iskra“ № 6, heinäkuu 1901). — **32.**
- ²³ VSDTP:n Tiflisiin komitean päätöksen mukaisesti pidettiin helmikuun 23 p:nä 1903 Tiflisiin työläisten mielenosoitus. Mielenosoitukseen osallistui noin 6.000 henkeä. Mielenosoitus päättyi kahakkaan sotaväenosastojen kanssa. Vangittiin 150 henkeä. — **32.**

- ²⁴ „Proletariatis Brdzola“ („Proletariaatin Taistelu“) — gruosialainen illegaalinen lehti, VSDTP:n Kaukaasian liiton äänenkannattaja (kts. J. V. Stalin. Teokset, I osa, s. 418, huomautus 21). — **34.**
- ²⁵ „Ahali Tshovreba“ („Uusi Elämä“) — bolshevikkien päivälehti, jota julkaistiin Tiflisissä kesäkuun 20 päivästä heinäkuun 14 päivään 1906. Ilmestyi 20 numeroa. Lehteä johti J. V. Stalin ja sen vakituksina avustajina olivat M. Davitashvili, G. Teliija, G. Kikodze y.m. — **35.**
- ²⁶ VSDTP:n viides edustajakokous pidettiin Lontoossa huhtikuun 30 päivästä toukokuun 19 päivään 1907. Kaikista peruskysymyksistä edustajakokous hyväksyi bolshevistiset päätöslauselmat. J. V. Stalin oli edustajakokouksessa Tiflisin järjestön edustajana. Edustajakokouksen työn tuloksia J. V. Stalin valaisi kirjoituksessaan „VSDTP:n Lontoon edustajakokous (Edustajan muistiinpanoja)“ (kts. tämä osa, s. 53—88). — **37.**
- ²⁷ Bund — „Juutalaisten yleinen työväenliitto Puolassa, Liettuassa ja Venäjällä“; perustettiin lokakuussa 1897 (kts. J. V. Stalin. Teokset, I osa, s. 414, huomautus 7). — **37.**
- ²⁸ „Spilka“ („Liitto“) — menshevikkejä lähellä ollut ukrainalainen sosialidemokraattinen liitto. „Spilka“ syntyi vuoden 1904 lopussa erottautumalla pikkuporvarillisesta, natsionalistisesta „Vallankumouksellisesta ukrainalaisesta puolueesta“. Lakautti olemassaolonsa stolypinilaisen taantumuksen vuosiina. — **37.**
- ²⁹ „Lahvari“ („Keihäs“) — menshevikkien gruosialainen päivälehti; ilmestyi Tiflisissä huhtikuusta kesäkuuhun 1907. — **40.**
- ³⁰ „Shivi“ („Säde“) — gruosialaisten menshevikkien päivälehti; ilmestyi Tiflisissä joulukuusta 1905 tammikuuhun 1906. — **44.**
- ³¹ Tsaarin hallitus hajotti II Valtakunnanduuman kesäkuun 3 p:nä 1907. Duuman sosialidemokraattista ryhmää, jossa oli 65 edustajaa, syytettiin provokatoorisesti sotilaallisesta salali-

tosta. Suuri osa sosialidemokraattisista edustajista tuomittiin pakkotöihin ja karkoitussiirtoloihin. — 47.

- ³² Artikkeliki „VSDTP:n Lontoon edustajakokous (Edustajan muis-tiinpanoja)“ oli jäänyt kesken; syynä oli vuoden 1907 toisella puoliskolla kiihtynyt ajojahti poliisien taholta ja sitten J. V. Stalinin vangitseminen. — 53.
- ³³ A. Vergezshski — A. V. Tyrkovan, kadettilaisen „Retsh“ leh-den avustajattaren kirjailijanimi. — 53.
- ³⁴ J. D. Kuskova — eräs „ekonomistien“ ohjelman, „Credon“ kir-joittajista; v. 1906—1907 kirjoitteli puolikadettilaisiin—puoli-menshevistisiin aikakausjulkaisuihin ja lehtiin. — 53.
- ³⁵ G. A. Aleksinski — II Valtakunnanduuman edustaja; kuului sosialidemokraattisen ryhmän bolshevistiseen osaan. VSDTP:n Lontoon edustajakokouksen jälkeen puolusti III Valtakunnan-duuman boikotoimisen taktiikkaa. Myöhemmin loittoni bolshe-vikkipuolueesta. Lokakuun sosialistisen vallankumouksen jälkeen hänestä tuli valkoemigrantti. — 58.
- ³⁶ Kysymys Stuttgartin kansainvälisestä sosialistikongressista (II Internationalen VII kongressi) oli ensiksi merkitty VSDTP:n Lontoon edustajakokouksen päiväjärjestykseen, mutta sitten edustajakokous poisti sen käsittelystä. Kongressi pidettiin elokuun 5—11 (18—24) pnä 1907. Bolshevikeista olivat kongressissa läsnä V. I. Lenin, A. V. Lunatsharski, M. M. Litvi-nov y.m. — 62.
- ³⁷ Rjadovoi — A. A. Malinovskin salanimi; laajemmin tunnettu Bogdanovin nimellä (käytti myös salanimeä „Maksimov“). Vuonna 1903 liittyi bolshevikkeihin. VSDTP:n Lontoon edus-tajakokouksen jälkeen poistui bolshevikkipuolueesta (kts. tähän osaan tehtyä huomautusta 80). Kuoli v. 1928. — 62, 185.
- ³⁸ Pietarin järjestön kahtiajakautumisesta lue J. V. Stalinin kirjoitus „Vaalitaistelu Pietarissa ja menshevikit“ (tämä osa, s. 53—88). — 63.

- 39** Maakysymystä koskuvan vetoituksen „Valtakunnanduimalta“ luonnos oli kadettien laatima, ja se julkaistiin heinäkuun 5 p:nä 1906 vastaukseksi hallituksen kesäkuun 20 p:nä 1906 antamaan ilmoitukseen talonpoikain maanomistuksesta. Kadetit kehoittelivat talonpoikia odottamaan maalaanlaadintatyön päättymistä Duumassa. VSDTP:n menshevikkien johtama Keskuskomitea kehoitti Duuman sosialidemokraattista ryhmää äänestämään kadettien luonnoksen puolesta. Ryhmä äänesti luonnosta vastaan. — **64.**
- 40** Narodovtsit (natsional-demokraty) (kansallisdemokraatit) — puolalaisen porvariston vastavallankumouksellinen natsionalistinen puolue; muodostui v. 1897. Vuosien 1905—1907 vallankumouksen kaudella narodovtseista tuli Puolan vastavallankumouksen peruspuolue, puolalaisten mustasotnialaisten puolue. — **67.**
- 41** Tarkoitetaan II Valtakunnanduuman menshevikkiedustajain A. L. Dzshaparidzen ja I. G. Tseretelin puheita VSDTP:n V („Lontoon“) edustajakokouksessa (kts. VSDTP:n V edustajakokouksen päätöslauselmat, 1935, s. 250 ja 354—355). — **67.**
- 42** Guesdelaiset — J. Guesden kannattajat — vasemmistolainen, marxilainen virtaus ranskalaisten sosialistien riveissä. Vuonna 1901 guesdelaiset perustivat „Ranskan sosialistisen puolueen“. Guesdelaiset taistelivat opportunisteja vastaan Ranskan työväenliikkeessä, vastustivat porvariston kanssa sovittelamisen politiikkaa ja sosialistien menemistä porvarilliseen hallitukseen. Imperialistisen maailmansodan alettua Guesde asettui maanpuolustuskannalle ja meni porvarilliseen hallitukseen. Se osa guesdelaisista, joka pysyi uskollisena vallankumoukselliselle marxilaisuudelle, liittyi myöhemmin Ranskan kommunistiseen puolueeseen. — **73.**
- 43** Tarkoitetaan Juri Perejaslavskin (G. Hrustaljovin) artikkelia „Bakinski Den“ („Bakun Päivä“) — liberaalinen päivälehti; ilmestyi kesäkuusta 1907 tammikuuhun 1908. — **78.**

44 J. Larin, L. A. Rin (M. A. Lurje)-- menshevikki-likvidaattori. Vuonna 1907 propagoi „työväen laajan edustajakokouksen“ koollekutsumisajatusta. V. 1917 J. Larin liittyi bolshevikki-puolueeseen.

El (I. I. Luzin)-- menshevikki-likvidaattori.—79.

45 Tarkoitetaan kirjasta „Yleisvenäläinen työväen edustajakokous ja „bolshevikit““, joka julkaistiin gruusian kielellä Tiflisissä v. 1907. „Brojaga“— menshevikki Georgi Eradze; „Saura“—hänen vaimonsa, menshevikki Pyskhina. — 79.

46 Tsherevaninin kirjoitus työväen edustajakokouksesta julkaisiin menshevikkien kirjoituskokoelmassa „Poliittinen tilanne ja taktilliset probleemit“. Moskova, 1906. — 82.

47 Lindov — G. D. Leiteizenin salanimi. — 84.

48 Syksyllä 1907 Bakun komitea suoritti toveri Stalinin johdolla III Valtakunnanduuman vaalikamppailun. Bakun työläisten valtuutettujen kokouksessa, joka pidettiin syyskuun 22 pnä, valittiin bolshevikkeja valitsijamiehiksi III Valtakunnanduuman edustajain vaaleihin. Kokous hyväksyi J. V. Stalinin kirjoittaman „Evästyksen“, ja VSDTP:n Balahanyin piirikomitean kirjapaino julkaisi sen erillisenä lehtisenä. — 89.

49 Artikkelit oli kirjoitettu sen johdosta, että aiottiin pitää neuvottelukokous naftateollisuudenharjoittajain ja Bakun työläisten välillä. Neuvottelukokouksen boikotoimistaktiikka, jota bolshevikit siihen aikaan toteuttivat, sai osakseen laajan kannatuksen työläisjoukkojen keskuudessa. Lokakuun 10 ja marraskuun 1 päivän välisenä aikana v. 1907 Bakun naftälähteillä ja tehtailla pidettiin työläisten kokouksia, joissa käsiteltiin neuvottelukokousta koskevaa kysymystä. Kaksi kolmasosaa näihin kokouksiin osallistuneista työläisistä vastusti neuvottelukokoukseen osallistumista. Menshevikit, jotka olivat hinnalla millä hyvänsä pidettävän neuvottelukokouksen kannalla, kärsivät tappion. — 92.

- 50 Naftatyöläiset — työläisiä, jotka työskentelivät naftannostossa ja uusien naftalähteiden porauksessa. Verstastyöläiset — mekaanisten verstaiden, sähköasemien ja muiden naftalähteitä palvelevien apulaitosten työläisiä. — 94.
- 51 „Beshkesh“ (kirjaimellisesti: lahja) — lahjapalkkioiden muodossa annettavien pikku almujen systeemi, jota Bakun naftateollisuudenharjoittajat käyttivät laajasti työläisten vieroittamiseksi poliittisesta taistelusta ja työväenliikkeen pirstomiseksi. Lahjapalkkioiden suuruus oli erilainen, ollen riippuvainen liikkeenharjoittajain harkinnasta. Bolshevikit vastustivat jyrkästi lahjapalkkioiden vaatimista lakkojen aikana ja taistelivat työläisten työpalkan kohottamisen puolesta. — 96.
- 52 Kotshegar — „Gudok“ lehden virallisen toimittajan ja julkaisijan I. Shitikovin (Samartsevin) salanimi. — 97.
- 53 „Neftjanoje Dielo“ („Naftatyö“) — naftateollisuudenharjoittajain äänenkannattaja; sitä julkaisi naftateollisuudenharjoittajain edustajakokouksen neuvosto Bakussa v. 1899—1920.
Edustajakokouksen neuvosto — naftateollisuusporvariston järjestö — valittiin naftateollisuudenharjoittajain edustajakokouksissa suurimpien toiminimien edustajista. Edustajakokouksen neuvoston tehtävänä oli järjestynyt taistelu työväenluokkaa vastaan, naftateollisuudenharjoittajain etujen puolustaminen hallituksen edessä, naftateollisuudenharjoittajain suurten liikevoittojen turvaaminen j.n.e. — 99.
- 54 Dashnaksakanit, dashnakit — armenialaisen porvarillis-natsionalistisen puolueen „Dashnaksutjun“ jäseniä. Puolustaessaan armenialaisen porvariston etuja dashnakit lietsoivat kansallisuusvihaa Taka-Kaukaasian työtätekevien välillä. — 100.
- 55 Marraskuussa 1907 Bakun bolshevikit asettivat J. V. Stalinin johdolla tunnuksen: „Neuvottelukokous takeiden perustalla tai ei minkäänlaista neuvottelukokousta“. Ehdot, joiden pohjalla työläiset olivat suostuvaisia osallistumaan neuvotteluun, olivat seuraavat: ammattiliittojen aktiivinen osallistuminen neuvottelukokoukseen, vaatimusten laaja käsittely työ-

läisten keskuudessa, tulevan Valtuutettujen neuvoston esteetön koollekutsuminen ja se, että työläiset itse saavat valita neuvottelukokouksen alkamisajan. Bakun naftalähteillä ja tehtailla alkoi laaja vaalikamppailu edustajain valitsemiseksi Valtuutettujen neuvostoon, jonka tuli hyväksyä lopullisesti ehdot työläisten osallistumiselle neuvottelukokoukseen ja valita edustajat neuvottelukokouksen kokoonkutsumisen organisatiotoimikuntaan. Työläisten kokoukset valtuutettujen valitsemiseksi tapahtuivat julkisesti. Enemmistö työläisistä kannatti bolshevikkien linjaa. Dashnakit ja eserrät, jotka olivat neuvottelukokouksen boikotin kannalla, ja menshevikit, jotka kannattivat neuvottelua ilman minkäänlaisia takeita, eivät saaneet osakseen kannatusta joukkojen keskuudessa.—109.

⁵⁶ „Gudok“ („Tehtaanpilli“) — legaalinen bolshevistinen viikkolehti, Bakun naftateollisuustyöläisten liiton äänenkannattaja. „Gudok“ lehden ensimmäinen numero ilmestyi elokuun 12 pnä 1907. „Gudok“ lehdessä julkaistiin useita J. V. Stalinin johtavia artikkeleja, jotka ovat tässä osassa. „Gudok“ lehteen osallistuivat aktiivisesti S. Shaumjan, A. Dzhaparidze, S. Spandarjan ynnä muut. Lehden viimeinen bolshevistisen toimituksen toimittama 34. numero ilmestyi kesäkuun 1 pnä 1908. 35. numerosta lähtien „Gudok“ joutui menshevikkien käsiin. Bolshevikit alkoivat julkaista Bakussa uutta legaalista ammatillista lehteä „Bakinski Rabotshi“, jonka ensimmäinen numero ilmestyi syyskuun 6 pnä 1908. — 111.

⁵⁷ Mirzojevin naftalähteillä Bakussa käytyyn lakkoon osallistui noin 1.500 työläistä. Lakko alkoi helmikuun 14 päivänä 1908 ja kesti 73 päivää. — 112.

⁵⁸ Työläisvaltuutettujen vaalit päättyivät helmikuun alussa 1908. Mutta Kaukaasian käskynhaltijan Vorontsov-Dashkovin määräyksestä Valtuutettujen neuvoston koollekutsumista lykättiin. Valtuutettujen neuvoston ensimmäinen istunto pidettiin maaliskuun 30 pnä 1908, seuraavat — huhtikuun 6, 10, 26 ja 29 pnä. G. K. Ordzhonikidze kirjoitti sittemmin Valtuutettujen neuvoston työstä: „Siihen aikaan, jolloin koko Venäjällä oli vallalla musta taantumus, Bakussa piti istuntojaan todellinen

työväen parlamentti. Tässä parlamentissa käsiteltiin avoimesti Bakun työläisten kaikkia vaatimuksia ja meidän puhujamme toivat esiin koko minimiohjelmamme“. Valtuutettujen neuvostossa 199 valtuutettua äänesti bolshevikkien ehdotuksen — takeiden perustalla pidettävän neuvottelukokouksen puolesta; neuvottelukokouksen boikotoimisen puolesta annettiin 124 ääntä. Boikotin kannattajat — eserrät ja dashnakit — poistuivat Neuvoston istunnosta. Ehdotus evästyksen ultimateivisuudesta meni läpi 113 äänellä 54 vastaan. — 120.

- 59 „Promyslovyi Vestnik“ („Naftalähteiden Tiedonantaja“) — legaalinen menshevistinen lehti, verstayöläisten liiton äänenkannattaja; ilmestyi Bakussa kaksi kolme kertaa viikossa marras- ja joulukuussa 1907 ja maaliskuusta heinäkuuhun 1908. — 122.
- 60 K-za (P. Kara-Murza) — kadettipuolueen jäsen, Bakun naftateollisuudenharjoittajain äänenkannattajan „Neftjanoje Dielon“ toimittaja. — 127.
- 61 „Kotshi“ — rosvo, palkkamurhaaja. — 130.
- 62 Hanlar Safaralijev — työläisbolshevikki, azerbaidzhanilaisten työläisten kyvykäs organisaattori. Syyskuun 20 päivän vastaisena yönä 1907, Naftalanin naftalähteillä käydyn menestyksellisen lakon jälkeen, naftateollisuudenharjoittajain palkkaama murhaaja haavoitti Hanlaria kuolettavasti. Muutaman päivän kuluttua Hanlar kuoli. VSDTP:n Bibi-Eibatin piirikomitean kehoituksesta pidettiin työläisten yleinen kaksipäiväinen lakko ja Naftalanin yhtiölle esitettiin vaatimus, että sen on eroitettava naftalähteiltä Hanlarin murhaaja — poraajamestari Dzhabar sekä isännöitsijä Abuzarbek. Hanlarin hautajaisista tehtiin mahtava vastalausemielenosoitus, johon osallistui 20.000 työläistä. Hanlarin haudalla piti puheen J. V. Stalin. — 136.
- 63 Katsauksen „Lehdistö“ J. V. Stalin kirjoitti kesällä 1908 Bakun vankilassa, jossa hän oli maaliskuun 25 päivästä marraskuun 9 päivään 1908, ennen Solvytshegodskiin karkoitusta. — 143.

⁶⁴ „Napertskali“ („Kipinä“) — gruusialaisten menshevikkien päivälehti; julkaistiin Tiflisissä toukokuusta heinäkuuhun 1908. — **143.**

⁶⁵ „Azri“ („Ajatus“) — gruusialainen menshevikkilehti; ilmestyi Tiflisissä tammikuun 29 päivästä maaliskuun 2 päivään vuonna 1908. — **143.**

⁶⁶ Shendrikov-veljekset (Lev, Ilja ja Gleb) perustivat Bakussa vuonna 1904 „Balahнын ja Bibi-Eibatin työläisten järjestö“ nimisen zubatovilaisen järjestön (myöhemmin se nimitettiin „Bakun työläisten liitoksi“). Shendrikovilaiset kävivät parjaukamppailua bolshevikkeja vastaan. Esittäen ahtaasti ammattikuntalaisia taloudellisia tunnuksia shendrikovilaiset hajoitivat lakkotaistelua, pyrkivät tekemään tyhjäksi aseelliseen kapinaan valmistautumisen, agitoivat „sovinto-oikeuksien“, arttelien y.m.s. muodostamista. Shendrikovilaiset saivat apurahaa naftateollisuudenharjoittajilta ja tsaarinvallan elimiltä. Menshevikit tunnustivat virallisesti shendrikovilaisten zubatovilaisen järjestön puoluejärjestöksi. Bakun bolshevikit paljasivat shendrikovilaiset tsaarin ohranan palkkarengeiksi ja löivät heidät hajalle.

Aikakauslehteä „Pravoje Dielo“ („Oikea Asia“) Shendrikov-veljekset julkaisivat Pietarissa. Lehden ensimmäinen numero ilmestyi marraskuussa 1907, № 2—3 — toukokuussa 1908. Myöhemmin mainitut Groshev ja Kalinin olivat menshevikkejä, Shendrikovien kannattajia. — **146.**

⁶⁷ A. Gukasov — eräs Bakun suurimmista naftateollisuudenharjoittajista, naftateollisuudenharjoittajain edustajakokouksen neuvoston johtaja. — **147.**

⁶⁸ Naftateollisuudenharjoittajain kanssa pidettävän neuvottelukokouksen koollekutsumisen organisaatiotoimikunnan istunto pidettiin toukokuun 13 pnä 1908, ja siinä oli läsnä 14 naftateollisuudenharjoittajaa ja 15 työläistä. Samana päivänä lehdissä kirjoitettiin, että ammattiliittojen edustajia ei toimikuntaan lasketa. Istuntoon saapunut työläisten edustajisto kieltäytyi ryhtymästä asioiden käsittelyyn ilman ammattiliittojen

- edustajain osanottoa. Tähän kieltäytymiseen vedoten toimikunnan puheenjohtaja Dzhunkovski (tsaarin Kaukaasian käskynhaltijan neuvoston jäsen) sulki organisaatiotoimikunnan istunnon. — 149.
- ⁶⁹ „Maa ja vapaus“, „Taistelussa sinä saavutat oikeutesi“ — sosialisti-vallankumouksellisten puolueen tunnuksia. — 151.
- ⁷⁰ Suurlakko alkoi Bakussa heinäkuun 1 päivänä 1903, Tiflisissä heinäkuun 14 päivänä ja Batumissa heinäkuun 17 päivänä. Lakko valtasi koko Taka-Kaukaasian ja levisi etelä-Venäjälle (Odessaan, Kieviin, Jekaterinoslaviin j.n.e.). — 152.
- ⁷¹ Bakun suurlakko alkoi joulukuun 13 p:nä 1904 lakoilla Rothschildin, Nobelin ja Mirzojevin naftalähteillä Balahanyssa ja Bibi-Eibatin naftatuotannon piireissä. Joulukuun 14 ja 18 päivän välisenä aikana lakko levisi useimpiin Bakun tuotantolaitoksiin. Lakkoa käytiin J. V. Stalinin johdolla. Niissä julistuksissa, jotka Bakun komitea julkaisi lakon ensimmäisinä päivinä, esitettiin poliittisia tunnuksia ja myöskin määriteltiin taloudelliset vaatimukset: 8-tuntinen työpäivä, työpalkan kohottaminen, sakkujen lakkauttaminen j.n.e. Lakon aikana pidettiin lukuisia työläisten joukkokokouksia. Lakko päättyi työläisten voittoon ja Venäjän työväenliikkeen historiassa ensimmäisen kollektiivisen sopimuksen solmimiseen työläisten ja naftateollisuudenharjoittajain välillä. „Tämä lakko oli kuin salama ennen ukkosta suuren vallankumousmyrskyn edellä“ („NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi“, s. 59). Bakun joulukuun lakon merkityksen seikkaperäistä selitystä katso tämän osan s. 187—192. — 152.
- ⁷² „Baku“ — porvarillinen lehti, joka ilmestyi lyhyin väliajoin vuosina 1902—1918. Lehti edusti pääasiallisesti armenialaisen naftateollisuus- ja kauppaporvariston etuja. — 159.
- ⁷³ Tarkoitetaan kirjoitusta „Työväen toimikunta Bakussa“, joka julkaistiin gruusialaisessa menshevikkilehdessä „Homli“ № 4 heinäkuun 17 p:nä 1908. — 160.

- 74 L. A. Rinin (J. Larinin) kirjasen „Neuvottelukokouksesta naftateollisuudenharjoittajain kanssa“ julkaisi verstyöläisten liitto v. 1907. — **160.**
- 75 „Proletari“ — illegaalinen lehti, jonka bolshevikit perustivat puolueen IV („Yhdistävän“) edustajakokouksen jälkeen; ilmestyi elokuun 21 (syyskuun 3) päivästä 1906 marraskuun 28 (joulukuun 11) päivään 1909. Kaikkiaan ilmestyi 50 „Proletarin“ numeroa; ensimmäiset 20 numeroa julkaistiin Suomessa, muut Genevessä ja Pariisissa. „Proletari“ oli tosiasiallisesti bolshevikkien pää-äänenkannattaja, ja sitä toimitti V. I. Lenin. Stolypinilaisen taantumuksen vuosina „Proletarilla“ oli hyvin suuri merkitys bolshevististen järjestöjen säilyttämisessä ja lujittamisessa. — **163.**
- 76 „Golos Sotsial-Demokrata“ („Sosialidemokraatin Ääni“) — menshevikki-likvidaattorien ulkomainen äänenkannattaja; ilmestyi vuoden 1908 helmikuusta vuoden 1911 joulukuuhun. „Golos Sotsial-Demokratan“ toimitukseen kuuluivat G. V. Plehanov, P. B. Axelrod, J. O. Martov, F. I. Dan ja A. S. Martynov. „Golosin“ ilmeisen likvidaattorisen suunnan vuoksi Plehanov lakkasi joulukuussa 1908 sitä avustamasta ja sitten virallisesti erosi sen toimituksesta. Huolimatta VSDTP:n Keskuskomitean täysistunnon tammikuussa 1910 tekemästä päätöksestä lopettaa „Golos Sotsial-Demokratan“ julkaiseminen, menshevikit jatkoivat sen julkaisemista ja saarnasivat lehden palstoilla avoimesti likvidaattoruuden aatteita. — **163.**
- 77 „Sotsial-Demokrat“ („Sosialidemokraatti“) — VSDTP:n Pää-äänenkannattaja; sitä julkaistiin helmikuusta 1908 tammikuuhun 1917. Lehden ensimmäinen numero ilmestyi Venäjällä, myöhemmin sen julkaiseminen siirrettiin ulkomaille, ensin Pariisiin, sitten Geneveen. VSDTP:n Keskuskomitean päätöksen mukaisesti Pää-äänenkannattajan toimitus muodostettiin bolshevikkien, menshevikkien ja puolalaisten sosialidemokraattien elustajista. „Sotsial-Demokratissa“ julkaistiin V. I. Leninin kirjoittamia johtavia kirjoituksia. „Sotsial-Demokratin“ toimituksen sisällä V. I. Lenin kävi taistelua johdonmukaisen bolshevistisen linjan puolesta. Osa toimituk-

- sesta (Kamenev ja Zinovjev) suhtautui sovittelevasti likvidaattoreihin ja yritti tehdä tyhjäksi leniniläisen linjan toteuttamisen. Menshevikit Martov ja Dan sabotoivat työtä Pääänenkannattajan toimituksessa ja samaan aikaan puolustivat „Golos Sotsial-Demokratassa“ julkisesti likvidaattoruutta. Leninin leppymätön taistelu likvidaattoreita vastaan johti siihen, että Martov ja Dan erosivat kesäkuussa 1911 „Sotsial-Demokratian“ toimituksesta. Vuoden 1911 joulukuusta lähtien „Sotsial-Demokratia“ toimitti V. I. Lenin. Lehdessä julkaistiin useita J. V. Stalinin kirjoituksia, jotka sisältyvät tähän osaan. „Sotsial-Demokratissa“ julkaistiin säännöllisesti aineistoa paikallisten puoluejärjestöjen toiminnasta, muun muassa Taka-Kaukaasian puoluejärjestöjen toiminnasta. — **163.**
- ⁷⁸ Heinäkuun 21—23 pnä 1907 pidettiin VSDTP:n kolmas („Toinen yleisvenäläinen“) konferenssi ja marraskuun 5—12 pnä 1907 VSDTP:n neljäs („Kolmas yleisvenäläinen“) konferenssi. — **171.**
- ⁷⁹ Otsikko „Puolueesta“ oli „Bakinski Proletari“ lehden osasto-otsikko. — **182.**
- ⁸⁰ „Proletari“ lehden laajennettu toimitus oli tosiasiallisesti bolshevikien keskus, joka valittiin v. 1907 VSDTP:n V („Lontoon“) edustajakokouksen bolshevistisen osan istunnossa. „Proletarin“ laajennetun toimituksen neuvottelukokous pidettiin V. I. Leninin johdolla Pariisissa kesäkuun 8—17 (21—30) pnä 1909. Neuvottelukokous tuomitsi otzovismin ja ultimatismin „nurinpäin käännettynä likvidaattoruutena“. Neuvottelukokous katsoi otzovistien järjestämän Kaprin saaren „puolue“-koulun „bolshevikeista lohkeavien ryhmän keskuksiksi“. A. Bogdanov (jota V. Shantser kannatti) kieltäytyi alistumasta „Proletarin“ laajennetun toimituksen päätoiksiin ja hänet eroitettiin bolshevikien järjestöstä. — **183.**
- ⁸¹ Bakun komitean päätöslauselma julkaistiin lokakuun 3 (16) pnä 1909 „Proletari“ lehden 49. numerossa seuraavanlaisella toimituksen lisäyksellä: „Mekään emme sanoneet otzovisteista, ultimatisista ja jumalanrakentajista mitään muuta kuin sen, mitä bakulaiset toverit ovat sanoneet. Bakulaiset toverit

„panevat itse vastalauseen toveri Maksimovin käyttäytymistä vastaan, joka ilmoitti olevansa alistumatta toimituksen päätöksiin“. Mutta jos toveri Maksimov olisi alistunut bolshevikkien äänekannattajan päätöksiin eikä olisi alkanut kokonaista hajoituskamppailua bolshevikkiryhmää vastaan, niin minkäänlaista „lohkeamista“ ei olisi ollutkaan. Juuri „alustumattomuus“ tietysti onkin „lohkeamista“. Meidän muka „kahliajako“-politiikastamme me olemme puhuneet seikkaperäisesti tämän numeron kirjoituksessa „Keskustelua Pietarin bolshevikkien kanssa“ heidän analogisen päätöslauselmansa johdosta, joka saatiin toimitukseen ennen bakulaista“. Toimituksen mainitsema kirjoitus „Keskustelua Pietarin bolshevikkien kanssa“ on V. I. Leninin kirjoittama (kts. Teokset, XIV osa, s. 169—178). — 185.

⁸² „Amshara“ — kirjaimellisesti: sukulainen, maanmies; siten nimitettiin iranilaisia sekatyöläisiä, jotka saapuivat Bakuun ansiotöihin. — 188.

⁸³ „Kirjeitä Kaukaasiasta“ on kirjoitettu marras—joulukuussa 1909, ja ne oli tarkoitettu julkaistavaksi „Proletarissa“ tai „Sotsial-Demokratissa“. Sen vuoksi kun „Proletari“ lakkasi näihin aikoihin ilmestymästä, „Kirjeitä Kaukaasiasta“ lähetettiin VSDTP:n Pää-äänenkannattajan „Sotsial-Demokratin“ toimitukselle. „Sotsial-Demokratin“ toimituksen menshevistinen osa kieltäytyi julkaisemasta Pää-äänenkannattajan palstoilla sitä „Kirjeitä Kaukaasiasta“, jossa arvosteltiin jyrkästi likvidaattoruutta. Kirje julkaistiin „Väittelylehdessä“ („Sotsial-Demokratin“ liitteessä). — 193.

⁸⁴ Vuoden 1890 kesäkuun 12 päivän asetuksen zemstvolaitoksista tsararin hallitus antoi vuoden 1864 asetuksen tilalle. Uusi asetus, joka sääti säätyensuksen entisen omaisuusensuksen tilalle, antoi aatelistolle ehdottoman enemmistön useimmissa kihlakunnan zemstvokokouksissa ja lisäsi zemstvojen riippuvaisuutta keskusvallasta. — 197.

⁸⁵ „Bakinski Proletari“ („Bakun Proletaari“) — illeģaalinen bolshevikkilehti; ilmestyi Bakussa kesäkuun 20 päivästä 1907 elokuun 27 päivään 1909. Ilmestyi seitsemän numeroa.

„Bakinski Proletarin“ ensimmäinen numero ilmestyi VSDTP:n Bakun järjestön Balahanyin piirin äänenkannattajana, toinen numero VSDTP:n Bakun järjestön Balahanyin ja Tshernogorodin piirien äänenkannattajana; kolmannelta numerosta lähtien lehdestä tulee VSDTP:n Bakun komitean äänenkannattaja. „Bakinski Proletaria“ toimitti J. V. Stalin. Lehdessä julkaisitiin useita hänen johtavia kirjoituksiaan, jotka sisältyvät tähän osaan. „Bakinski Proletariin“ osallistuivat myöskin S. Shaumjan, A. Dzhaparidze, S. Spandarjan ynnä muita. Viidennen numeron jälkeen „Bakinski Proletarin“ julkaiseminen keskeytettiin. Se alettiin uudestaan elokuun 1 p:nä 1909, kun J. V. Stalin karkasi Solvytshegojskin karkoituspaikalta ja palasi Bakuun. Lehden viimeinen, 7. numero ilmestyi elokuun 27 p:nä 1909. „Bakinski Proletarin“ toimitus oli kiinteässä yhteydessä „Proletarin“ ja „Sotsial-Demokratin“ kanssa. — 201.

86 „Trud“ („Työ“) — Bakun kaupungin ja naftateollisuuspiirien työläisten yhteinen kulutusosuuskunta; perustettiin vuoden 1908 alussa. Kulutusosuuskunnan jäsenmäärä oli noin 1.200. Kulutusosuuskunta avasi haaraosastojaan Balahanyin, Bibi-Eihatin, Zavokzalin ja Tshernogorodin piireissä. Vuonna 1909 osuuskunta julkaisi viikkolehteä „Trudovoi Golos“ („Työn Ääni“). Bolshevikit osallistuivat aktiivisesti osuuskunnan toimintaan. — 206.

87 Klubit „Znanie — sila“ („Tieto on voimaa“) ja „Nauka“ („Tiede“) asettivat tehtäväkseen naftateollisuusyöläisten itseopiskelun auttamisen. Ne järjestivät yleissivistäviä ja teknillisiä kursseja, kerhoja ja esitelmiä. Klubien varat muodostuivat jäsenmaksuista sekä esitelmistä ja iltamista saaduista tuloista. Klubia „Tieto on voimaa“, joka palveli naftateollisuuspiirejä, johtivat bolshevikit, „Tiede“ klubia menshevikit. — 206.

88 Juoppoudenvastaisen taistelun edustajakokous alkoi Pietarissa joulukuun 28 p:nä 1909 ja kesti muutaman päivän. Edustajakokouksessa oli läsnä 510 edustajaa. Edustajakokouksen työläisryhmässä oli 43 henkilöä, heidän joukossaan 2 Bakun työläisten edustajaa. Osan työläisedustajista poliisi vangitsi heti edustajakokouksen päätyttyä. — 207.

- ⁸⁹ „Dasatskisi“ („Alku“) — gruusialainen legaalinen menshevikkilehti, joka ilmestyi Tiflisissä maaliskuun 4 päivästä 30 päivään 1908. — 209.
- ⁹⁰ N. An, Kostrov — gruusialaisten menshevikki-likvidaattorien johtajan Noi Jordanian salanimiä. — 209.
- ⁹¹ Sanat, jotka G. V. Plehanov lausui puheessaan kansainvälisessä sosialistikongressissa Pariisissa v. 1889. — 213.
- ⁹² Tarkoitetaan maalakia (asetusta), jonka tsaarin ministeri Stolypin antoi marraskuun 9 päivänä 1906 talonpoikain eroittamisesta kyläyhteisöstä huuttoreihin. — 217.
- ⁹³ Kirjeessä puhutaan VSDTP:n Keskuskomitean täysistunnosta, joka pidettiin Pariisissa tammikuun 2—23 (tammikuun 15—helmikuun 5) p:nä 1910. Täysistunto teki päätöksen, että on välttämätöntä „hävittää kaikki enemmän tai vähemmän järjestyneet ryhmäkunnat ja muuttaa ne suunniksi, jotka eivät riko puoluetoiminnan yhtenäisyyttä“. V. I. Leninin vaatimuksesta täysistunto tuomitsi likvidaattoruuden ja otzovismin (päätöslauselmassa ei kuitenkaan mainittu suoraan „likvidaattoruutta“ ja „otzovismia“ niiden oikeilla nimillä). Se seikka, että sovittelevilla aineksilla oli täysistunnossa enemmistö, antoi heille mahdollisuuden viedä läpi eräitä leniniläisvastaisia päätöksiä. V. I. Leninin vastalauseesta huolimatta puolueen keskuslaitoksiin pääsi muutamia menshevikki-likvidaattoreita. Täysistunnon jälkeen likvidaattorit voimistivat taistelua puoluetta vastaan. — 222.
- ⁹⁴ Tarkoitetaan VSDTP:n Keskuskomitean täysistunnon tammikuussa 1910 tekemää päätöstä puolueen keskuslaitosten — Keskuskomitean, Pää-äänenkannattajan toimituksen, Keskuskomitean ulkomaisen byroon ja Keskuskomitean Venäjän kollegion uudelleenjärjestämisestä („reformista“) (kts. „NKP(b) edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä“, I osa, 6. painos, 1940, s. 157. 158). — 232.

- ⁹⁵ Kirjeessä puhutaan kuudesta kuukaudesta, jotka jäivät J. V. Stalinin karkoitustajan päättymiseen Solvytshegodskissa, s.o. vuoden 1911 kesäkuun loppuun. — 233.
- ⁹⁶ „Mysl“ („Ajatus“) — bolshevikkien legaalinen filosofinen ja yhteiskunnallis-taloudellinen kuukausijulkaisu; julkaistiin Moskovassa joulukuusta 1910 huhtikuuhun 1911. Ilmestyi viisi numeroa. Aikakausjulkaisun perusti V. I. Lenin. Hänen huolenaan oli tosiasiallisesti myös aikakausjulkaisun johtaminen. „Myslin“ numeroissa 1—4 julkaistiin V. I. Leninin kirjoituksia. Tähän aikakausjulkaisuun osallistuivat läheisesti V. V. Vorovski, M. S. Olminski ja I. I. Skvortsov-Stepanov. Bolshevikkien lisäksi aikakausjulkaisua avustivat Plehanov ja muut puolueismenshevikit. — 233.
- ⁹⁷ „Rabotshaja Gazeta“ („Työväen Lehti“) — bolshevikkien joukkolehti; ilmestyi Pariisissa lokakuun 30 (marraskuun 12) päivästä 1910 heinäkuun 30 (elokuun 12) päivään 1912. Lehden perustaja ja johtaja oli V. I. Lenin. Puolueen Prahan konferenssi (tammikuu 1912) merkitsi „Rabotshaja Gazetan“ ansiot puolueen ja puoluekantaisuuden puolustamisessa ja hyväksyi sen puolueen Keskuskomitean viralliseksi äänenkannattajaksi. — 233.
- ⁹⁸ „Zvezda“ („Tähti“) — bolshevikkien legaalinen lehti; ilmestyi Pietarissa joulukuun 16 päivästä 1910 huhtikuun 22 päivään 1912 (ensiksi kerran viikossa ja sitten kaksi kolme kertaa viikossa). „Zvezdan“ toimintaa suuntasi V. I. Lenin; hän lähetti säännöllisesti ulkomailta lehdelle kirjoituksia. „Zvezdan“ lähimpiä avustajia olivat V. M. Molotov, M. S. Olminski, N. G. Poletajev, N. N. Baturin, K. S. Jeremejev y.m. Lehteen osallistui A. M. Gorki. Ollessaan Pietarissa keväällä v. 1912 J. V. Stalin johti välittömästi lehteä ja julkaisi siinä joukon kirjoituksia, jotka sisältyvät tähän osaan. Lehden eräiden numeroiden painosmäärä nousi 50—60 tuhanteen. „Zvezda“ suoritti valmistelutyön bolshevikkien päivälehdessä „Pravdan“ ilmestymiselle. Huhtikuun 22 p:nä 1912 tsaarin hallitus lakautti „Zvezdan“. „Zvezdan“ jatkona oli „Nevskaja Zvezda“, joka ilmestyi lokakuuhun saakka v. 1912. — 233.

- ⁹⁹ Lentolehtisen „Puolueen puolesta!“ J. V. Stalin kirjoitti maaliskuun alussa 1912 ja sitä levitettiin laajalti koko maassa yhdessä V. I. Leninin kirjoittaman lentolehtisen „VSDTP:n vaaliohjelma“ kanssa. „Sotsial-Demokratissa“ № 26 Keskuskomitean Byroo ilmoitti: „Keskuskomitea on julkaissut Venäjällä lentolehtiset: 1) Puolueen puolesta (6 tuhatta); 2) Vaaliohjelma (10 tuhatta). Nämä lentolehtiset on lähetetty 18 paikkakunnalle, siinä luvussa eräisiin suurimpiin keskuksiin... Keskuskomitean lentolehtiset otettiin kaikkialla vastaan riemulla ja paloiteltiin vain sitä, että niitä oli vähän“. G. K. Ordzhonikidze kirjoitti maaliskuun 29 päivänä 1912 Kievistä, että kumpikin lentolehtinen „teki oikein hyvän vaikutuksen, yleisö on riemuissaan“. Vähän myöhemmin N. K. Krupskaja kirjoitti V. I. Leninin pyynnöstä: „Saimme kaksi kirjettäanne (paikallisista asioista ja hahmoitelluista suunnitelmista) ja 2 lentolehtistä: „Puolueen puolesta“ ja „ohjelman“. Sydämelliset terveisemme“. — 234.
- ¹⁰⁰ Lentolehtisessä puhutaan kuudennesta Yleisvenäläisestä puoluekonferenssista, joka pidettiin Prahassa tammikuun 5—17 (18—30) päivänä 1912. Konferenssi yhdisti bolshevistiset järjestöt ja muodosti bolshevikkipuolueen itsenäisenä puolueena. Konferenssin päätöksellä menshevikit karkoitettiin puolueesta, lopetettiin ainoa bolshevikkien ja menshevikkien muodollinen yhtenäisyys samassa puolueessa. Prahan konferenssi laski perustan uudentyyppiselle puolueelle (kts. „NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi“, s. 147—154). — 234.
- ¹⁰¹ Julistuksen „Eläköön Vappu!“ J. V. Stalin kirjoitti Moskovassa huhtikuun alussa 1912. Se painettiin sulaa Tiflisissä legalisessa kirjapainossa. Julistuksen painos vietiin sitten Pietariin. — 240.
- ¹⁰² Valtion peruslakien 87. pykälä antoi ministerineuvostolle oikeuden esittää Valtakunnanduuman istuntojen välisinä aikoina lakiehdotukset vahvistettavaksi suoraan tsaarille. Tämän pykälän nojalla Stolyin vei läpi muutamia tärkeitä lakeja, muun muassa agraarikysymyksestä, sivuuttamalla Duuman. — 250.

- ¹⁰³ „Zaprosy Zhizni“ („Elämän Vaatimukset“) — aikakauslehti; ilmestyi Pietarissa vuosina 1909—1912. Kesällä 1912 V. I. Lenin kirjoitti A. M. Gorkille tästä aikakauslehdestä: „Muuten kummallinen aikakauslehti — likvidaattori-trudovikkilais-vehovilainen“ (kts. Lenin kokoelma, I, s. 125). — 252.
- ¹⁰⁴ Mirno-obnovlentsit („rauhallisen uudistuksen puolue“) — suuren kauppa- ja teollisuusporvariston sekä suurten tilanherrain puolue; muodostui v. 1906. Lenin nimitti mirno-obnovlentseja „rauhallisen ryöstämisen puolueeksi“. — 253.
- ¹⁰⁵ „Dielo Zhizni“ („Elämän Asia“) — menshevikki-likvidaattorien legaalinen aikakauslehti; julkaistiin Pietarissa tammikuun 22 päivästä lokakuun 31 päivään 1911. — 254.
- ¹⁰⁶ „Nasha Zarja“ („Meidän Sarastuksemme“) — legaalinen kuukausilehti, menshevikki-likvidaattorien äänenkannattaja; ilmestyi Pietarissa vuodesta 1910 vuoteen 1914. — 254.
- ¹⁰⁷ Edistysmieliset — Venäjän porvariston liberaalis-monarkistinen ryhmä, joka oli asemaltaan lokakuulaisten ja kadettien välimailla. Edistysmielisten johtajia olivat moskovalaiset tehtailijat Rjabushinski ja Konovalov y.m. — 260.
- ¹⁰⁸ IV Valtakunnanduuman vaalit toimitettiin syksyllä 1912. Mutta jo tuon vuoden keväästä lähtien bolshevikit alkoivat V. I. Leninin ja J. V. Stalinin johdolla valmistautua vaalikamppailuun. Bolshevikkipuolue esiintyi IV Duuman vaaleissa itsenäisesti, demokraattisen tasavallan, 8-tuntisen työpäivän ja tilanherrain maiden pakkoluovuttamisen tunnuksilla. Maaliskuussa 1912 V. I. Lenin kirjoitti „VSDTP:n vaaliohjelman“, joka julkaistiin lentolehtisenä ja levitettiin moniin Venäjän suurkaupunkeihin. Bolshevikkien työtä vaalikamppailun yhteydessä johti välittömästi J. V. Stalin. Vangituksi joutuminen huhtikuun 22 päivänä 1912 keskeytti väliaikaisesti hänen työnsä Valtakunnanduuman vaaleihin valmistautumisessa. Karattuaan Narymin karkoituspaikalta J. V. Stalin palasi Pietariin syyskuussa 1912 vaalikamppailun ollessa kuumimmillaan. — 262.

- 109 „Zemshtshina“ („Zemstvoväki“) — mustasotnialainen lehti, joka ilmestyi Pietarissa vuodesta 1909 vuoteen 1917; Valtakunnanduuman äärimmäisten oikeistolaisten edustajain äänenkannattaja. — 267.
- 110 „Novoje Vremja“ („Uusi Aika“) — Pietarissa vuodesta 1868 lokakuuhun 1917 ilmestynyt lehti; taantumuksellisten aatelisten ja byrokraattisten virkamiespiirien äänenkannattaja. Vuodesta 1905 siitä tuli yksi mustasotnialaisten äänenkannattaja. — 268.
- 111 „Golos Moskvj“ („Moskovan Ääni“) — päivälehti, lokakuulaisten puolueen äänenkannattaja; ilmestyi Moskovassa joulukuusta 1906 vuoteen 1915. Lehden toimittaja ja julkaisija oli A. I. Gutshkov. — 268.
- 112 „Pravda“ („Totuus“) — työväen bolshevistinen päivälehti; ilmestyi Pietarissa huhtikuun 22 päivästä 1912 heinäkuun 8 päivään 1914. „Pravda“ perustettiin V. I. Leninin ohjeiden mukaisesti ja J. V. Stalinin aloitteesta. Puolueen Keskuskomitean jäsenenä J. V. Stalin johti „Pravdan“ ohjelman laatimista ja osallistui „Pravdan“ ensimmäisen numeron toimittamiseen. Huhtikuun 22 p:nä, lehden ensimmäisen numeron ilmestymispäivänä, J. V. Stalin vangittiin. Hän saattoi alkaa uudelleen työnsä „Pravdassa“ vasta syksyllä 1912 karatnaan Narymin karkoituspaikalta. Lokakuusta 1912 helmikuuhun 1913 julkaistiin „Pravdassa“ useita J. V. Stalinin johtavia kirjoituksia, jotka sisältyvät tähän osaan. „Pravdan“ toimituksen jäseniä ja lähimpiä avustajia olivat V. M. Molotov, M. S. Olminski, N. N. Baturin, J. M. Sverdlov, A. M. Gorki, K. N. Samoilova y. m. Kahden ja puolen vuoden aikana tsaarin hallitus lakkautti „Pravdan“ kahdeksan kertaa, mutta työläisten tukemana se alkoi aina ilmestyä uudestaan toisella nimellä („Rabotshaja Pravda“ („Työväen Totuus“), „Severnaja Pravda“ („Pohjolan Totuus“), „Pravda Truda“ („Työn Totuus“), „Za Pravdu“ („Totuuden Puolesta“) j.n.e.) („Pravdan“ merkityksestä ja toiminnasta kts. „NKP(b):n historia. Lyhyt oppi-kurssi“, s. 159—164). — 271.

- ¹¹³ „Pietarin työläisten evästys työläisedustajalleen“ on kirjoitettu lokakuun alussa 1912. Se hyväksyttiin yksimielisesti Pietarin suurimpien tuotantolaitosten työläisten kokouksissa ja työläisvaltuutettujen edustajakokouksessa lokakuun 17 p:nä 1912. J. V. Stalin johti „Evästyksen“ käsittelyä työläisten pikakokouksissa tehtailla. V. I. Lenin antoi „Evästykselle“ erikoisen suuren merkityksen. Lähettäessään sen kirjapainoon „Sotsial-Demokratissa“ julkaistavaksi Lenin kirjoitti reunahuomautuksen: „Välttämättä palautettava! Ei saa tahrata. On hyvin tärkeää säilyttää tämä asiakirja“. „Evästys“ julkaistiin „Sotsial-Demokrat“ lehdessä № 28—29 marraskuun 5 (18) p:nä 1912. „Pravdan“ toimitukselle kirjoittamassaan kirjeessä Lenin vaati: „Tämä evästys pietarilaiselle edustajalle julkaiskaa ehdottomasti näkyvällä paikalla ja suurin kirjasi-min“ (kts. Teokset, XXIX osa, s. 78). — 274.
- ¹¹⁴ Termi „selittäminen“ ilmestyi sen yhteydessä, kun „hallitseva“ Senaatti selitti vaalilakeja hallituksen toivomusten mukaisesti. „Selittäessään“ lakeja valtaelimet mielivaltaisesti julistivat toimitettuja vaaleja mitättömiksi. — 274.
- ¹¹⁵ Pietarin läänin työväenkuurian valitsijamiesten vaalit toimitettiin ensimmäisen kerran lääniä käsittävissä valtuutettujen edustajakokouksessa lokakuun 5 p:nä 1912. Siitä huolimatta, että Pietarin 21 suurelta tuotantolaitokselta oli riistetty vaalioikeus, edustajakokouksen valitsemista 6 valitsijamiestä 4 oli bolshevikkia. „Selitettyjen“ tuotantolaitosten työläisille palautettiin oikeudet joukkojen painostuksesta. Lokakuun 14 p:nä 1912 näissä tuotantolaitoksissa suoritettiin uudet valtuutettujen vaalit, ja lokakuun 17 p:nä pidettiin Pietarin läänin työväenkuurian valtuutettujen toinen edustajakokous. Tässä edustajakokouksessa toimitettiin valitsijamiesten uusintavaalit, jolloin ehdottoman enemmistön sai viisi henkilöä — kaksi bolshevikkia ja kolme menshevikkia. Seuraavana päivänä toimitettiin täydennysäänestys, jonka tuloksena kuudenneksi valitsijamieheksi tuli valituksi bolshevikki.
- Vaalitistelun kulkua valaistiin seikkaperäisesti „Sotsial-Demokratissa“ julkaistussa J. V. Stalinin kirjoituksessa „Vaalit Pietarissa“ (kts. tämä osa, s. 297—312). — 277.

- 116 „Lutsh“ („Säde“) — menshevikki-likvidaattorien julkinen päivälehti; ilmestyi Pietarissa syyskuusta 1912 heinäkuuhun 1913. „Lutshin“ palstoilla likvidaattorit esiintyivät avoimesti illegaalista puoluetta vastaan. Lehti pysyi pystyssä pääasiallisesti porvariston varoilla. — 277.
- 117 Tarkoitetaan Obuhovin tehdasta. — 280.
- 118 Julistuksen „Venäjän kaikille työmiehille ja työläisnaisille!“, joka oli omistettu vuoden 1905 tammikuun 9 päivän kahdeksannelle vuosipäivälle, J. V. Stalin kirjoitti joulukuussa 1912. Tällaisen lentolehtisen julkaisemisen välttämättömyydestä V. I. Lenin kirjoitti Krakovasta J. V. Stalinille Pietariin marraskuun 23 (joulukuun 6) pnä 1912: „Kallis ystävä, tammikuun 9 päivän suhteen on hyvin tärkeää harkita ja valmistella asiaa etukäteen. On valmistettava hyvissä ajoin lentolehtinen, jossa kutsutaan joukkokokouksiin, yksipäiväiseen lakkoon ja mielenosoituksiin (tämä on ratkaistava paikanpäällä, siellä se on paremmin nähtävissä)... Lentolehtisen tunnuksina täytyy olla kolme vallankumouksellista tunnusta (tasavalta, 8-tuntinen työpäivä ja tilanherrain maiden pakko-luovutus) ja on korostettava erikoisesti Romanovien hallitus-suvun „häpeän“ 300-vuotispäivää. Ellei ole täyttä ja täydellistä varmuutta saada lentolehtinen aikaan Pietarissa, niin se täytyy hyvissä ajoin valmistaa täällä ja tuoda sinne“ (kts. Teokset, XXIX osa, s. 82). — 291.
- 119 Vastalauseen merkeissä vankilaviranomaisten väkivaltaa vastaan tapahtui elo- ja syyskuussa 1912 Kutomaryn ja Algatshin pakkotyövankiloissa (Nertshinskin pakkotyöalue Taka-Baikalilla) valtiollisten vankien joukkoluontoisia syömälakkoja ja itsemurhia. Näiden tapausten johdosta oli työläisten vastalause-lakkoja ja ylioppilaiden kokouksia Pietarissa, Moskovassa ja Varsovassa. — 291.
- 120 Lokakuussa 1912 Sevastopolin meri-sotaoikeus antoi tuomion 142 matruusin jutussa, joita syytettiin kapinan valmistelusta Mustanmeren laivastossa. 17 syytettyä tuomittiin kuolemaan, 106 pakkotöihin ja 19 julistettiin syyttömäksi. Vastalauseeksi

- oikeuden päätöstä vastaan pidettiin Moskovassa, Pietarissa, Harkovissa, Nikolajevissa, Riiassa ja Venäjän muissa kaupungeissa työläisten suuria vastalausejakkoja ja -mielensoituk-
sia. — 292.
- 121 Vuoden 1911 lopulla sanomalehdistössä ilmestyi uusia asia-
kirjoja, jotka paljastivat hallituksen provokatiota: syytösai-
neisto sosialidemokraattisia duumaedustajia vastaan osoit-
tui olevan kokonaisuudessaan Pietarin ohranan kyhäämä.
Vuoden 1911 marraskuun puolivälissä III Valtakunnanduuman
socialidemokraattinen ryhmä esitti Duumassa välikysymyksen
toisen Duuman socialidemokraattien jutun uudelleen käsitte-
lemisestä. Duuma hylkäsi välikysymyksen. Tämän yhteydessä
tapahtui Pietarissa, Riiassa, Varsovassa ja Venäjän muissa
kaupungeissa monituhantisia joukkokokouksia ja tehtiin päätös-
lauselmia, joissa vaadittiin tuomittujen edustajien vapautta-
mista. — 293.
- 122 Puolueen Keskuskomitean edustajana Pietarissa vaalikamp-
pailun aikana oli J. V. Stalin. Pietarin komitean toimeenpaneva
valiokunta — PK:n suppea jäsenistö; se asetettiin juokse-
vien asioiden hoitamista varten. — 298.
- 123 Vaaliohjelmastaan, joka julkaistiin syyskuussa 1912, likvidaat-
torit jättivät pois VSDTP:n minimiohjelman tärkeimmät
poliittiset tunnukset. Demokraattisen tasavallan tunnuksen
tilalle he asettivat vaatimuksen yleisestä äänioikeudesta
„Valtakunnanduuman ja paikallisten itsehallintoelimien vaa-
leissa“; tilanherrain maiden pakkoluovuttamistunnuksen tilalle
he asettivat „III Valtakunnanduuman agraarilainsäädännön
tarkistamisen“. — 301.
- 124 Tarkoitetaan likvidaattorien niinsanottua „elokuun“ konfe-
renssia, joka kokoontui Wienissä elokuussa 1912. Tämä
konferenssi oli kutsuttu koolle vastapainoksi bolshevikkien
Prahan konferenssille. — 303.
- 125 Bolshevikki „X“ — N. G. Poletajev; likvidaattori „Y“ — toden-
näköisesti J. Majevski (V. A. Gutovski).

- Alempana mainitut pietarilaiset likvidaattorit „Ab... ja L...” ovat V. M. Abrosimov ja V. Levitski (V. O. Zederbaum). — 305.
- 126 „Nevski Golos“ („Nevan Ääni“) — menshevikki-likvidaattorien julkinen viikkolehti; ilmestyi Pietarissa toukokuusta elokuuhun 1912. — 309.
- 127 Katso „Kirjeitä Kaukaasiasta“, tämän osan s. 209—212.—315.
- 128 „Dnevnik Sotsial-Demokratian“ („Sosialidemokraatin Päiväkirjan“) 9. numerossa G. V. Plehanov arvosteli gruusialaisen menshevikki-likvidaattorin S. Dzhibladzen kirjoitusta „Golos Sotsial-Demokratassa“. — 315.
- 129 Panislamismi — taantumuksellinen, uskonnollis-poliittinen ideologia, joka syntyi sulttaanin Turkissa XIX vuosisadan toisella puoliskolla turkkilaisten tilanherrain, porvariston ja papiston keskuudessa ja levisi sittemmin muiden muhamettilaisten kansojen omistavien luokkien keskuuteen. Panislamismi julisti kaikkien niiden kansojen yhdistymistä yhdeksi kokonaisuudeksi, jotka tunnustavat islamia (muhamettilaisten uskontoa). Panislamismiin avulla muhamettilaisten kansojen hallitsevat luokat pyrkivät lujittamaan asemaansa ja tukahduttamaan Idän kansojen työtätekevien vallankumouksellisen liikkeen. — 316.
- 130 Kirjoitus „Marxilaisuus ja kansallisuuskysymys“ on kirjoitettu Wienissä vuoden 1912 lopussa ja vuoden 1913 alussa; ensimmäisen kerran julkaistu K. Stalinin allekirjoituksella aikakausjulkaisussa „Prosvestshenije“ № 3—5 v. 1913 otsikolla „Kansallisuuskysymys ja sosialidemokratia“. Vuonna 1914 pietarilainen kustannusliike „Priboi“ („Tyrsky“) julkaisi J. V. Stalinin kirjoituksen erillisenä kirjasena otsikolla „Kansallisuuskysymys ja marxilaisuus“. Sisäasiain ministerin määräyksestä kirjanen poistettiin kaikista yleisistä kirjastoista ja yleisistä lukusaleista. Vuonna 1920 Kansallisuusasiain Kansankomissariaatti julkaisi teoksen uudelleen J. V. Stalinin

kansallisuuskysymystä käsittelevien kirjoitusten „Kirjoituskokoelmassa“ (Gosizdat, Tula). Vuonna 1934 kirjoitus otettiin kirjaan: **J. Stalin. Marxilaisuus ja kansallisuus- ja siirtomaa-kysymys. Valittujen kirjoitusten ja puheiden kokoelma. Viitattessaan kirjoituksessaan „VSDTP:n kansallisuusohjelmasta“** niihin syihin, jotka nostivat kansallisuuskysymyksen tuohon aikaan huomattavalle paikalle, Lenin kirjoitti: „Teoreettisessa marxilaisessa kirjallisuudessa on tätä asioiden tilaa ja sosialidemokratian kansallisuusohjelman perusteita jo viime aikoina valaistu (ensi sijalla tässä esiintyy Stalinin kirjoitus)“. Helmikuussa (uutta lukua) 1913 Vladimir Iljitsh kirjoitti A. M. Gorkille: „Eräs oivallinen gruusialainen kirjoittaa meillä „Prosvestshenijeta“ varten laajaa kirjoitusta kooten **kaiken** itävaltalaisen ja muun aineiston“. Saatuaan tietää, että kirjoitus aiotaan esittää väittelyluontoisena, Lenin pani päättävästi vastaan. „Me olemme tietysti ehdottomasti vastaan. Kirjoitus on oikelu hyvä. Kysymys on taistelukysymys ja periaatteellisessa kannassa me emme anna hituistakaan perään bundilaiselle roistoväelle“ (Marx—Engels—Lenin instituutin arkisto). Kohta J. V. Stalinin vangitsemisen jälkeen, maaliskuussa 1913, V. I. Lenin kirjoitti „Sotsial-Demokratin“ toimitukselle: „...Meillä on raskaasti tuntuja vangitsemisia. Koba on otettu... Koba ehti kirjoittaa laajan („Prosvestshenijen“ kolmea numeroa varten) kirjoituksen kansallisuuskysymyksestä. Hyvä! Täytyy taistella Bundin ja likvidaattorien separatisteja ja oportunisteja vastaan“ (MELI:n arkisto). — **319.**

- ¹³¹ Sionismi — taantumuksellinen natsionalistinen virtaus, jolla oli kannattajia juutalaisen porvariston ja sivistyneistön sekä juutalaisten työläisten takapajuisimpain kerrostien keskuudessa. Sionilaiset pyrkivät eristämään juutalaiset työläisjoukot proletariaatin yleisestä taistelusta. — **320.**

- ¹³² Itävallan sosialidemokratian Brünnin puoluepäivät (edustajakokous) pidettiin syyskuun 12—17 (24—29) p:nä 1899. Puoluepäivien kansallisuuskysymyksestä hyväksymän päätöslauselman tekstin J. V. Stalin esittää tämän teoksen seuraavassa luvussa (kts. s. 353). — **346.**

- 133 „Meillä ei, jumalan kiitos, ole parlamenttia“ — sanat, jotka V. Kokovtsev, tsaarin finanssiministeri (myöhemmin pääministeri), lausui Valtakunnanduumassa huhtikuun 24 p:nä vuonna 1908. — **349.**
- 134 Kts. K. Marx ja F. Engels „Kommunistisen Puolueen Manifesti“, II luku (Karl Marx. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1941, s. 154). — **362.**
- 135 Itävallan sosialidemokraattisen puolueen Wienin puoluepäivät (eli Wimbergin — sen wieniläisen hotellin nimen mukaan, jossa ne olivat koolla) pidettiin toukokuun 25—31 (kesäkuun 6—12) p:nä 1897. — **363.**
- 136 Tarkoitetaan „Deutsch-Französische Jahrbücherissä“ („Saksalais-Ranskalaisessa Vuosikirjassa“) v. 1844 julkaistua K. Marxin kirjoitusta „Zur Judenfrage“ („Juutalaiskysymyksestä“) (kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, I osa, 1938). — **365.**
- 137 Bundin VIII konferenssi pidettiin Lvovissa syyskuussa vuonna 1910. — **371.**
- 138 Kirjoituksessaan „Vielä yksi hajoituskonferenssi“, joka julkaistiin „Za Partiju“ lehdessä lokakuun 2 (15) p:nä 1912, G. V. Plehanov tuomitsi likvidaattorien „elokuun“ konferenssin ja luonnehti bundilaisten ja kaukaasialaisten sosialidemokraattien kannan sosialismin sopeuttamiseksi natsionalismiin. Kirjeessään likvidaattorien „Nasha Zarja“ aikakauslehden toimitukselle bundilainen Kossovski arvosteli Plehanovia. — **375.**
- 139 Bundin VII edustajakokous pidettiin Lvovissa elokuun lopussa ja syyskuun alussa (uutta lukua) 1906. — **375.**
- 140 „Iskra“ („Kipinä“) — ensimmäinen yleisvenäläinen illegaalinen marxilainen sanomalehti, jonka V. I. Lenin perusti vuonna 1900 (kts. J. V. Stalin. Teokset. I osa, s. 420, huomautus 26). — **377.**

- 141 Karl Vanek — tshekkiläinen sosialidemokraatti, joka oli avoimesti chauvinistisella, separatistisella kannalla. — 378.
- 142 „Tshveni Tshovreba“ („Elämämme“) — gruusialaisten menshevikkien päivälehti; ilmestyi Kutaisissa heinäkuun 1 päivästä 22 päivään 1912. — 381.
- 143 Ensimmäinen Balkanin sota alkoi lokakuussa 1912 toisaalta Bulgarian, Serbian, Kreikan ja Montenegron ja toisaalta Turkin välillä. — 394.
- 144 Katso marraskuun 5—12 p:nä 1907 pidetyn VSDTP:n neljännen („Kolmannen yleisvenäläisen“) konferenssin ja joulukuun 21—27 p:nä 1908 (tammikuun 3—9 p:nä 1909) pidetyn VSDTP:n V („Vuoden 1908 yleisvenäläisen“) konferenssin päätöksiä (kts. „NKP(b) edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä“, I osa, 6. painos, 1940, s. 118, 131). — 401.
- 145 J. I. Jagello — Puolan sosialistisen puolueen (PPS) jäsen, jonka Bundin ja PPS:n tekemä vaaliliitto porvarillisten nationalistien kanssa valitsi Varsovasta IV Valtakunnanduumaan vastoin Puolan sosialidemokraattien tahtoa. Duuman sosialidemokraattinen ryhmä hyväksyi menshevikki-likvidaattoerien (menshevistinen seitsikko) äänten enemmistöllä bolshevikkien kuutta edustajaa vastaan päätöslauselman Jagellon hyväksymisestä sosialidemokraattiseen duumaryhmään. — 401.
- 146 „Prosvestsheniye“ („Valistus“) — bolshevikkien legaalinen kuukausijulkaisu; julkaistiin Pietarissa vuoden 1911 joulukuusta alkaen. Julkaisun työtä ohjasi V. I. Lenin pitäen yllä säännöllistä kirjeenvaihtoa Venäjällä olleen toimituskollegion kanssa (M. A. Saveljev, M. S. Olminski, A. I. Jelizarova). Ollessaan Pietarissa J. V. Stalin osallistui läheisesti julkaisun työhön. Julkaisu oli kiinteässä yhteydessä „Pravdan“ kanssa. Kesäkuussa 1914. ensimmäisen maailmansodan aattona, hallitus lakkautti julkaisun. Syksyllä 1917 ilmestyi yksi kaksoisnumero. — 402.

- 147 Joulukuussa 1912 IV Duuman työläisedustajat antoivat suostumuksensa, että heidän nimensä merkittiin „Lutshin“ avustajien luetteloon. Samanaikaisesti he jatkoivat „Pravdan“ avustamista. Tosiasiallisesti työläisedustajat eivät osallistuneet „Lutshiin“. Keskuskomitean vastaavan ohjeen jälkeen he ilmoittivat ottavansa nimensä pois „Lutshin“ avustajain luettelosta. Tämän ilmoituksen johdosta sosialidemokraattisen duunaryhmän kahden osan (bolshevistisen kuutosen ja menshevistisen seitsikon) välillä syttyi ankara taistelu. — 403.
- 148 Tarkoitetaan sosialidemokraattista ryhmää III Valtakunnanduumassa. — 404.
- 149 „Zhivoje Dielo“ („Elävä Asia“) — menshevikki-likvidaattorien legaalinen viikkolehti, joka ilmestyi Pietarissa tammikuusta huhtikuuhun 1912. — 404.
- 150 Julistuksen „Lenan verilöylyn vuosipäivä“ J. V. Stalin kirjoitti Krakovassa tammi- ja helmikuussa 1913. N. K. Krupskajan käsin jäljentämä kappale monistettiin hektografilla ja lähetettiin Venäjälle; sitä levitettiin Pietarissa, Kieivissä, Mohilevissa, Tiflisissä ja muissa kaupungeissa. — 408.
- 151 IV Valtakunnanduuman istunnot avattiin marraskuun 15 päivänä 1912. — 410.